

Helsingfors/Mariehamn 15.6.2022

Nr 25/22

Hänvisning Ålands lagtings skrivelser
23.5.2022, nr 109 och
111/2022

Till Justitieministeriet

Ärende Utlåtande över följande av lagtinget 23.5.2022 antagna landskapslagar:

1. Landskapslag om ändring av landskapslagen om barnomsorg och grundskola (nedan barnomsorgslagen),
2. Landskapslag om ändring av landskapslagen om hemvårdsstöd (nedan hemvårdsstödslagen).

Ålandsdelegationen avger i det följande ett gemensamt utlåtande över ovan nämnda landskapslagar.

Landskapslagarnas huvudsakliga innehåll

Genom ändringarna anpassas barnomsorgslagen och hemvårdsstödslagen till den familjeledighetsreform som i riket träder i kraft 1.8.2022. Reformen innebär att föräldrapenningssystemet ändras. Genom reformen genomförs i riket Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/1158 om balans mellan arbete och privatliv för föräldrar och anhängvårdare och om upphävande av rådets direktiv 2010/18/EU.

Lagstiftningsbehörigheten

Enligt 18 § 1 punkten i självstyrelselagen för Åland hör landskapsregeringen och under denna lydande myndigheter och inrättningar till landskapets lagstiftningsbehörighet. Lagstiftningsbehörigheten gällande kommunernas förvaltning, kommunernas tjänsteinnehavare,

tjänstekollektivavtal för kommunernas anställda och disciplinär bestraffning av kommunernas tjänsteinnehavare tillkommer landskapet enligt 18 § 4 punkten i självstyrelselagen.

Jämlikt 18 § 13 punkten i självstyrelselagen har landskapet lagstiftningsbehörighet beträffande socialvården som även omfattar barnskydd, barndagvård samt barnomsorg. I självstyrelselagens 18 § 14 punkt har bl.a. undervisningsväsendet hänförts till landskapets behörighet.

Till rikets lagstiftningsbehörighet hör enligt självstyrelselagens 27 § 11 och 29 § 3 punkterna försäkringsavtal, arbetspensionsskydd för kommunernas anställda och för förtroendevalda inom kommunalförvaltningen samt arbetspensionsskydd för andra, med de undantag som följer av 18 § 2a punkten, och annan socialförsäkring. I enlighet härmed har socialförsäkringssystemet och de förmåner som förknippas med det, såsom sjukförsäkring och föräldrapenning, ansetts höra till rikets lagstiftningsbehörighet. Socialskyddsförmåner som inte bedöms vara en del av socialförsäkringssystemet, såsom hemvårdsstödet, har ansetts höra till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Rätten till social trygghet regleras i grundlagen. Jämlikt självstyrelselagens 27 § 1 punkt utgör stiftande, ändring och upphävande av grundlag samt avvikelser från grundlag riksbehörighet. Rätten till social trygghet regleras i grundlagens 19 §. Enligt paragrafen har alla som inte förmår skaffa sig den trygghet som behövs för ett människovärdigt liv rätt till oundgänglig försörjning och omsorg. Var och en ska genom lag garanteras rätt att få sin grundläggande försörjning tryggad vid arbetslöshet, sjukdom, arbetsoförmåga och under ålderdom samt vid barnafödelse och förlust av en försörjare. Det allmänna ska, enligt vad närmare bestäms genom lag, tillförsäkra var och en tillräckliga social-, hälsovårds-, och sjukvårdstjänster samt främja befolkningens hälsa. Det allmänna ska också stödja familjerna och andra som svarar för omsorgen om barn så att de har möjligheter att trygga barnens välfärd och individuella uppväxt. Bestämmelser om kulturella rättigheter finns i grundlagens 16 §. Enligt paragrafen har alla rätt till avgiftsfri grundläggande utbildning. Det allmänna ska, enligt vad som närmare bestäms genom lag, säkerställa lika möjligheter för var och en att oavsett medellöshet enligt sin förmåga och sina särskilda behov få även annan än grundläggande utbildning samt utveckla sig själv. Landskapslagarna är betydelsefulla med avseende på dessa sociala och kulturella rättigheter. Landskapslagarna har även beröringspunkter med bestämmelserna om jämlikhet i grundlagens 6 §. Enligt Ålandsdelegationens bedömning överensstämmer bestämmelserna i landskapslagarna med skyldigheten i grundlagens 22 § för det allmänna att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna.

I barnomsorgslagen ingår bestämmelser om avgifter för barnomsorgen och avgiftsfrihet. Med anledning härav konstateras att jämlikt

18 § 5 punkten i självstyrelselagen har landskapet behörighet att lagstifta om grunderna för avgifter som uppbärs inom landskapsförvaltningen och enligt 44 § 3 mom. i nämnda lag ankommer det på lagtinget att lagstifta om grunderna för avgifter som uppbärs inom landskapsförvaltningen. Grundlagens 81 § 2 mom. förutsätter att grunderna för avgifter anges i lag. Dessutom förutsätter självstyrelselagens 21 § 1 mom. att bestämmelser som berör grunderna för individens rättigheter och skyldigheter samt om frågor som enligt grundlagen eller självstyrelselagen i övrigt hör till området för lag anges i landskapslag. I barnomsorgslagen har intagits detaljerade stadganden om uträknande av barnomsorgsavgiften och ramarna för avgiftens storlek samt avgiftsfriheten. Bestämmelserna föranleder inte några anmärkningar i behörighetsavseende.

Besvärsmåttet i 28 § i hemvårdsstödslagen överensstämmer med 25 § i självstyrelselagen.

Ålandsdelegationens utlåtande

Ålandsdelegationen har med beaktande av självstyrelselagens för Åland stadganden funnit att hinder för ikraftträdande av landskapslagarna inte föreligger.

Närvarande Ordföranden Lindbäck, ledamöterna Dahlén, Lampi, Siitari och Suviranta.

På Ålandsdelegationens vägnar:

Peter Lindbäck
ordförande

Rainer Åkerblom
sekreterare